

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83110,Benedykt-Polak-Benedictus-Polonus.html>
29.05.2024, 22:38

Benedykt Polak (Benedictus Polonus)

Benedykt Polak (Benedictus Polonus) (ok. 1200, Wielkopolska – ok. 1280), franciszkanin, uczestnik wyprawy w głąb Azji, autor opisów odwiedzanych obszarów.

Na polecenie papieża Innocentego IV wziął udział w wyprawie przełożonego franciszkanów we Wrocławiu Giovanniego da Pian del Carpine w misji dyplomatycznej do wielkiego chana Mongołów w Karakorum. Obok celu misyjnego głównym jej zadaniem było nakłonienie władcy do zaniechania napadów na Europę, zważywszy iż ich głównym celem było łupienie bogatych krajów środk. i pd. części kontynentu (m.in. bitwa pod Legnicą w 1241, znaczne podboje na Węgrzech). Do zadań wyprawy należało m.in. sporządzenie sprawozdania uwzględniającego elementy przyrody, organizację administracji, sprawy wojskowe. Oficjalnie misja rozpoczęła się w Lyonie (ówczesna siedziba papieża), skąd wyruszyła 16 IV 1245 na Wschód, zaopatrując się w wyposażenie w opactwach franciszkańskich w Pradze czeskiej, Legnicy, Wrocławiu, Łęczycy i Krakowie. Dzięki pismom polecającym Konrada Mazowieckiego do książąt Rusi wyprawa dotarła do Kijowa, skąd z przewodnikami i tłumaczami uczestnicy misji wyruszyli przez Kaniów na pn. pobrażę mórz Azowskiego i Kaspijskiego. Wędrując dalej w kierunku pd.-wsch., osiągnęli Jezioro Aralskie, skąd przez Jargikand dotarli nad jezioro Bałcharz, a następnie przez osadę Omyl udali się do siedzib władcy mongolskiego w Szarej Ordzie i Ormektua (pd. dorzecze Selengi), dokąd przybyli 22 VII 1246. Przebywali tam prawie cztery miesiące, zapoznając się także z fizjografią i administracją kraju. Po zakończeniu misji 13 XI 1246 wyruszyli w drogę powrotną (jechali na początku trasą bardziej na południe), by dotrzeć do Kijowa w VII 1247. Następnie przez Polskę (dłuższy odpoczynek) pojechali na Zachód, zatrzymując się po drodze w Kolonii (IX 1247), gdzie

B. miał do sprawozdania dołączyć własny opis *De itinere Fratrum Minorum ad Tataros*. Del Carpine po przybyciu do Lyonu (18 XI 1247) przekazał papieżowi sprawozdanie pt. *Historia Mongolorum*. Było ono później wielokrotnie drukowane, m.in. w tłumaczeniu francuskim w 1839 i polskim w 1840. Nabyty w XX w. przez Bibliotekę Uniwersytecką w Yale rękopis *Historia Mongolorum*, bogatszy w polonica, jak to ustalili badacze problemu (m.in. W. i T. Słabczyńscy) prawdopodobnie powstał we Wrocławiu po zakończeniu misji. Miał być przez B. dyktowany – może nawet po polsku – innemu zakonnikowi, który przełożył relację na łacinę.

Niezależnie od wielkości wkładu B. do ostatecznej wersji (lyońskiej czy wrocławskiej) *Historii Mongolskiej*, jest to z pewnością dzieło zbiorowe grupy zakonników znających języki i nawykłych do dłuższych podróży, lecz także o umiejętności obserwacji przyrodniczych. Przed wyjazdem na Wschód uznali oni, że przedsięwzięcie jest realne. Musieli mieć także stosunkowo dokładne informacje o optymalnych wariantach trasy, korzystając m.in. z relacji handlarzy jedwabiem chińskim oraz przebywających w Europie jeńców tatarskich.

Powstała przy udziale B. *Historia Mongolorum* jest jednym z ważniejszych źródeł historycznych odkrywczego piśmiennictwa podróżniczego. Obserwacje poczynione w głębi Azji stanowią podstawę opisu geograficznego obszarów o niekiedy stosunkowo wysoko rozwiniętej cywilizacji. Wskazują ponadto, iż w 1. poł. XIII w. proces pustynnienia i stepowienia obszaru był wolniejszy niż pod koniec ery nowożytnej.

PSB (Red.); Estreicher; Słabczyńscy.

„Studia Źródłoznawcze” 1970, t. 15 (M. Plezia).

Zbigniew Wójcik